

21.8.2008

Dnro 230/4/07

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jukka Lindstedt

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Mikko Eteläpää

ESITUTKINTAPÄÄTÖKSEN PERUSTELEMINEN JA PÄÄTÖKSESTÄ ILMOITTAMINEN

1

KANTELU

Kantelija arvosteli 18.1.2007 päivätyssä kirjeessään komisarion ratkaisua olla aloittamatta esitutkintaa asiassa. Kantelija arvosteli kirjoituksessaan myös sitä, että komisario ei ennen päätöksensä tekemistä tehnyt asiassa minkäänlaisia selvityksiä ja sitä, että päätöstä ei lähetetty hänelle tiedoksi ennen kuin hän oma-aloitteisesti tiedusteli asiaa.

Erikseen huomiotani kiinnitti komisarion päätöksen perustelujen niukkuus.

- - -

3

RATKAISU

3.1

Tapahtumatietoja

Kantelija on esiintyvä muusikko ja hän sopi syksyllä 2005, että eräs yhtiö hoitaa hänen keikkamyynninsä. Kantelijan mukaan vuosien 2005 ja 2006 aikana tehtyjen keikkojen osalta tuon yhtiön puolesta toimivat henkilöt olivat jättäneet tilittämättä osan esiintymispalkkioista, minkä vuoksi hän teki asiassa tutkintapyynnön 14.12.2006.

Komisario teki 22.12.2006 asiassa päätöksen, jonka mukaan kantelijan tutkintapyynnössä kertoma menettely "ei ylitä syytä epäillä kynnystä petos- tai kavallusrikoksen eikä minkään muunkaan rikosnimikkeen osalta".

Kantelija tiedusteli asiansa etenemistä poliisilaitokselta 15.1.2007, jolloin hänelle ilmeni, että asian tutkinta oli päätetty.

3.2

Esitutinnan aloittaminen

Esitutkintalain 2 §:n mukaan poliisin on toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muutoin on syytä epäillä, että rikos on tehty. Toisaalta, jos jostain tapahtumasta saatavissa olevien tietojen perusteella ei ole syytä epäillä rikosta, ei esitutkintaa saa toimittaa. Syytä epäillä -kynnystä on lain esitöissä (HE 14/1985 s. 16) kuvattu siten, että rikosta on syytä epäillä, kun asioita huolellisesti harkitseva ihminen havaintojensa perusteella päätyy tällaiseen tulokseen. Lain käyttämä

sanamuoto jättää esitutinnan toimittamisesta päättävälle viranomaiselle jossain määrin harkintavaltaa. Pelkkä poliisille tehty rikosilmoitus tai tutkintapyyntö ei siten automaattisesti johda esitutkintaan tai siihen, että jo aloitettu esitutkinta suoritetaan loppuun ja saatetaan syyttäjän syyteharkintaan. Asianosainen ei myöskään voi määrätä, mitä tutkintatoimenpiteitä poliisin tulee suorittaa tai miten poliisin tulee tutkintansa kohdistaa.

Saaduissa selvityksissä katsotaan, että esitutkintakynnyksen arvioinnissa käytössä oleva aineisto on osoittanut, että kysymys on siviilioikeudellisesti riita-asiasta eikä asiassa ole syytä epäillä minkään rikoksen tunnusmerkistön täyttymistä.

Kuten edellä on todettu, säännökset antavat esitutinnan aloittamisesta päättävälle viranomaiselle harkintavaltaa.

Käytettävissäni olevan aineiston perusteella komisario on toiminut asiassa lain mukaan hänelle kuuluvan harkintavallan puitteissa eikä minulla ole asian suhteen aihetta toimenpiteisiin.

3.3

Alustavat selvitykset

Kantelija on kirjoituksessaan arvostellut sitä, että asiassa ei otettu yhteyttä häneen tai hänen tutkintapyyntönsä nimeämiin henkilöihin ennen esitutkintapäätöksen tekemistä.

Ennen varsinaista esitutkintaa voidaan toimittaa ns. alustavaa tutkintaa. Tällaisen tutkinnan tarkoituksena on selvittää, onko esitutkinnalle perusteita. Tällaisesta alustavasta tutkinnasta ei puhutteluja lukuun ottamatta ole säännöksiä. Laissa ei siten ole säännöksiä esimerkiksi siitä, kuinka kattavasti asiaa on ennen esitutkinnasta päättämistä tutkittava. On mahdollista, että tutkinnanjohtaja arvioi, ettei tarvetta minkäänlaiseen alustavaan selvitykseen ole, vaan hän pystyy jo tutkintapyyntönsä ja sen mahdollisen liiteaineiston perusteella tekemään ratkaisun esitutkinnan aloittamisesta. Huomattavaa on, että niin esitutkinta kuin sitä edeltävä alustava tutkinta sisältävät tutkintataktisia ratkaisuja, joiden tutkiminen ei ainakaan kaikilta osin kuulu oikeusasiamiehen tutkintavaltaan.

Käytettävissäni olevan aineiston perusteella minulla ei ole aihetta epäillä, ettei komisariolla ole ollut riittäviä edellytyksiä tehdä esitutkintaratkaisua, eikä asia anna minulle aihetta toimenpiteisiin.

3.4

Esitutkintapäätöksen perustelut

Perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Pykälän 2 momentin mukaan käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla.

Vaikka olen edellä katsonut, että komisario ei ole esitutkintapäätökset tehdessään ylittänyt harkintavaltaansa, antaa päätösten perustelemattomuus aiheen arvosteluun.

Lääninhallituksen poliisiosasto katsoo lausunnossaan, että komisarion päätöksestä puuttuu kokonaan päätöksen oikeudellinen peruste eikä päätös ole siltä osin perustuslain 21 §:n mukainen. Poliisipäällikkö on lausunnossaan todennut, että ratkaisujen perusteluilla on monia eri tehtäviä. Esitutkin-

tapäätösten osalta keskeisenä voidaan pitää asianosaisten tarvetta saada tietää, miksi esitutkintaa ei toimiteta tai miksi se on lopetettu. Päätöksen perustelut mahdollistavat lisäksi ratkaisujen kontrolloitavuuden. Niillä on merkitystä myös ratkaisijan oman itsekontrollin kannalta, sillä ratkaisija joutuu perusteluja kirjoittaessaan pohtimaan päätöksensä oikeudellista kestävyyttä. Perusteluilla on merkitystä myös viranomaisen toimintaa kohtaan tunnettavan luottamuksen kannalta. Poliisipäällikkö toteaa, ettei komisarion päätöstä ole perusteltu käytännössä lainkaan tosiasiakysymysten osalta.

Olen perustelujen merkityksestä samaa mieltä kuin lääninhallituksen poliisiosasto ja poliisipäällikkö ja voin yhtyä niiden lausunnoissaan esittämään. Komisarion päätöksestä ei ilmene päätösten perusteena ollutta lainkohtaa. Päätöksistä ei myöskään ilmene niitä perusteita, joilla komisario on katsonut käyneen selväksi, ettei minkään rikoksen tunnusmerkistö täyty. Päätösten perusteella ei voi arvioida, millä perusteella komisario on päätenyt siihen, että rikosta ei ole tapahtunut. Perusteet ovat käyneet ilmi vasta tätä asiaa selvitetessä. Nämä perusteet olisi tullut kirjata jo tehtyihin päätöksiin.

Saatan käsitykseni komisarion menettelyn virheellisyydestä ja perustelujen merkityksestä hänen tietoonsa.

3.5

Päätöksestä ilmoittaminen

Esitutkintalain 47 §:n mukaan kun on päätetty, ettei esitutkintaa toimiteta tai että esitutkinta lopetetaan 4 §:n 3 momentin, 9 §:n 2 momentin tai 43 §:n 2 momentin perusteella taikka että esitutkinta keskeytetään, tutkinnanjohtajan on huolehdittava siitä, että päätöksestä viipymättä ilmoitetaan asianomistajille ja esitutkinnassa asianosaisina kuulustelluille, jollei sitä ole pidettävä tarpeettomana.

Komisarion mukaan hän jätti päätöksen normaalein tavoin tutkintasihteerille, jonka piti viipymättä toimittaa päätös tiedoksi asianosaisille. Komisarion mukaan päätöksen postittaminen viipyi ilmeisesti vuosilomien johdosta.

Vaikka asiaa koskevan lainkohdan mukaan esitutkinnan päättämisestä tai keskeyttämisestä ilmoittamiseen ei ole ehdotonta velvollisuutta, voidaan sitä pitää pääsääntönä. Komisarion tarkoituksena onkin selvityksensä mukaan ollut toimia näin. Lähetystä ei kuitenkaan ollut tapahtunut sinä noin kolmen viikon aikana, joka päätöksen tekemisestä kului kantelijan tiedusteluun. On jossain määrin tulkinanvaraista, mitä laissa käytetty ilmaisu "viipymättä" tässä yhteydessä tarkoittaa, mutta pidän ilmeisenä, että kulunut kolme viikkoa on sellainen aika, ettei lain edellytys viipymättä tapahtuneesta ilmoituksesta ole toteutunut.

Totean, että tutkinnanjohtaja on aina viime kädessä vastuussa siitä, että esitutkinta toimitetaan esitutkintalain säännösten mukaisesti. Näin ollen komisarion olisi käsitykseni mukaan tullut varmistua siitä, että päätös myös tulee toimitetuksi hänen tarkoittamansa tavoin; varsinkin kun pidän ilmeisenä, että ajankohta huomioon ottaen hänen tiedossaan on ollut vuosilomien mahdollisuus.

Kun asiassa ei kuitenkaan ole saadun selvityksen mukaan tapahtunut oikeudenmenetyksiä ja kun asiaa koskeva säädös antaa soveltajalleen jossain määrin harkinnanvara, pidän riittävänä, että lähetän jäljennöksen tästä päätöksestä komisariolle edellä lausumani johdosta.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdissa 3.4 ja 3.5 esittämäni käsityksen komisarion menettelyn virheellisyydestä hänen tietoonsa. Tässä tarkoituksessa lähetän hänelle jäljennöksen tästä päätöksestäni.